

ایران‌شناسی، [تهران؟ ۱۳۴۸ ش.؛ پاول شوارتس، جغرافیای تاریخی فارس، ترجمه کیکوس جهاننداری، تهران ۱۳۷۲ ش.؛ نجیب عقیقی، المستشرقون: موسوعة فی تراث العرب، مع تراجم المستشرقین و دراسته‌هم عنه، منذ الف عام حتی الیوم، [قاهره] ۱۹۶۴-۱۹۶۵؛ فرهنگ آثار ایرانی-اسلامی: معرفی آثار مکتوب از روزگار کهن تا عصر حاضر، به سرپرستی احمد سمیعی (گیلانی)، تهران: سروش، ۱۳۸۵ ش. - ذیل «جغرافیای تاریخی فارس» (از عسکر بهرامی)؛ یحیی مراد، معجم اسماء المستشرقین، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴؛

Theodor Nöldeke, "[Review of] *Der Diwan des 'Umar ibn Abi Rebi'a*, ed. Paul Schwarz", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlands*, vol. 15 (1901); Paul Schwarz, *Die Abbāsiden - Residenz Samarrā: neue historisch-geographische Untersuchungen*, Leipzig 1909; idem, *Iran im Mittelalter nach den arabischen Geographen*, Hildesheim 1969-1970; Universität Leipzig, 2019. Retrieved Sept. 7, 2019, from <https://research.uni-leipzig.de/catalogus-professorum-lipsiensium/leipzig/Schwarz-332>; Ursula Wokoeck, *German Orientalism: the study of the Middle East and Islam from 1800 to 1945*, London 2009.

/ ندا اخوان اقدم /

شوارق‌الالهام، کتابی مفصل به عربی در فلسفه و کلام اسلامی اثر ملاعبدالرزاق لاهیجی (متوفی ۱۰۷۲). این کتاب با عنوان کامل شوارق‌الالهام فی شرح تجرید الکلام، شرحی مزجی بر متن کلامی تجرید الاعتقاد* خواجه نصیرالدین طوسی (متوفی ۶۷۲) است.

عبدالرزاق بن علی لاهیجی* فیلسوف و متکلم شیعه، شاگرد و داماد صدرالدین شیرازی (متوفی ۱۰۵۰) بود و شوارق‌الالهام مهم‌ترین و آخرین اثر او در علم کلام است. از میان هفت اثری که او به‌جز شوارق در این علم تألیف کرده‌است، مطالب حاشیه بر شرح جدید تجرید و حاشیه بر حاشیه خفری عیناً یا با اختلاف اندکی با شوارق‌الالهام مطابقت دارد. در مواردی نیز نویسنده شوارق به کتابهای دیگرش گوهر مراد به

ویلهم ثماشیک^۱، کارل ریترا^۲، کیت ابوت^۳، ژان شاردن^۴، کارستن نیبور^۵، کلمنت دوید^۶، ژن دیولافوا^۷، و ادوارد براون^۸ تطبیق داده و از نقشه‌های انگلیسی و نقشه‌های موجود روسی نیز استفاده کرده‌است (شوارتس، ۱۳۷۲ ش، همان یادداشت، ص ۱۳-۱۴؛ همو، ۱۹۶۹-۱۹۷۰، ج ۱، ص IV-V). با این همه، نویسنده نه تنها شماری از سفرنامه‌های مهم مربوط به همین دوره را ندیده، بلکه به آثار مهمی چون کتیبه‌ها و سکه‌ها توجه نکرده و خودش نیز در مناطق مورد بحث پژوهش میدانی نکرده‌است. ارزش واقعی کتاب در جمع‌آوری گزارشهای منحصربه‌فرد است و بدیهی است که شوارتس با توجه به گستردگی کار، امکان تطبیق مکانها و مظاهر طبیعی قدیم و صورتهای جدید آنها را نداشته‌است. در نگاهی کلی، می‌توان کتاب را فرهنگی جامع از گزارش جغرافی نویسان مسلمان دانست که مجموعه اطلاعات مندرج در آثار آنان درباره هر سرزمین را به‌صورت دسته‌بندی شده در دسترس پژوهشگران قرار می‌دهد (پرهون، ص ۲۸-۲۹). بخشی از این کتاب را، شامل دفترهای اول و دوم و نیمی از دفتر سوم، که به جغرافیای تاریخی فارس می‌پردازد، کیکوس جهاننداری ترجمه و در ۱۳۷۲ ش در تهران چاپ کرده‌است.

شوارتس علاوه بر نگارش مدخلهایی برای «دایرةالمعارف اسلام»^۹، مقالات متعددی هم درباره شعر عربی و شاعران عربی زبان و امثال عربی و جغرافیای تاریخی، در نشریات مهمی چون «اسلام»^{۱۰} و «مجله انجمن شرق‌شناسی آلمان»^{۱۱} منتشر کرد، مانند «جدول الفبایی کتاب الاغانی»^{۱۲}، «زمان زندگی مؤلف غرائب القرآن»^{۱۳}، «تولید شکر در اهواز»^{۱۴}، «سه جایانم در شمال ایران»^{۱۵} (ع عقیقی، ج ۲، ص ۷۵۶).

او در ۱۳۱۷/۱۹۳۸ ش در تورگاو^{۱۶} درگذشت (دانشگاه لایپزیک، ۲۰۱۹؛ وکوک، ص ۲۲۷، ۲۸۸).

منابع: کارل پروکلیمان، تاریخ الادب العربی، ج ۱، نقله الی العربیة عبدالحلیم نجار، قاهره [۱۹۷۴]؛ حسن پرهون، «دایرةالمعارف جغرافیای تاریخی فارس، تألیف پاول شوارتس، ترجمه کیکوس جهاننداری»، کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، سال ۳، ش ۱ (اردیبهشت ۱۳۷۹)؛ خیرالدین زیرغلی، الاعلام، بیروت ۱۹۹۹؛ شجاع‌الدین شفا، جهان

1. Wilhelm Tomaschek

2. Karl Ritter

3. Keith E. Abbott

4. Jean Chardin

5. Carsten Niebuhr

6. Clement De Bode

7. Jane Dieulafoy

8. Edward Browne

9. *The Encyclopaedia of Islam*10. *Der Islam*11. *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft (ZDMG)*12. "Zu den Tables alphabétiques du *Kṯāb al-Aḡānī* II", *ZDMG*, vol. 56 (1902), p. 523-54313. "Wann lebte der Verfasser der *Garā'ib al-Kur'ān*?", *ZDMG*, vol. 69 (1915), p. 300-30414. "Die Zuckerpressen von Ahwāz", *Der Islam*, vol. 6 (1916), p. 269-27915. "Drei Ortslagen in Nord-Iran", *Der Islam*, vol. 8 (1918), p.15-18

16. Torgau